

УДК 811.1'255.4
DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-3/15>

Смирнова М. С.

Маріупольський державний університет

Хоровець В. Є.

Маріупольський державний університет

Перепелиця А. Д.

Маріупольський державний університет

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СІКВЕЛІ «GAME OF THRONES» ДЖ. МАРТИНА (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Дослідження присвячене перекладацьким трансформаціям у сіквелі «Game of Thrones» Дж. Мартіна (на матеріалі англійської, німецької та української мов). Різниця граматичної будови мов, семантичних полів лексем і фразеологізмів, наявність специфічних категорій у мові оригіналу призводить до необхідності застосування спеціальних перекладацьких прийомів, об'єднаних поняттям «перекладацькі трансформації». Вивчення перекладацьких трансформацій як способу досягнення адекватності перекладу, їх класифікація, визначення принципів їх застосування є одними з найважливіших завдань сучасного перекладознавства, чим зумовлена актуальність теми нашої роботи. Об'єктом роботи виступають перекладацькі трансформації, а предметом є особливості передачі перекладацьких трансформацій у сіквелі «Game of Thrones» Дж. Мартіна. У сіквелі Дж. Мартін використовує власний ідіосміль, який виражається специфічною ономастичною лексикою, переважно оказіональними антропонімами, що пов'язані з метою створення вигаданого світу художнього твору. Основними функціями, які автор реалізовує за допомогою цих антропонімів, є функція ремінісценції, функція стилізації, функція ілюзії, функція ідентифікації, інформаційно-характеризуюча функція і функція перспективізації. Було встановлено, що для передачі комплексних лексико-граматичних перекладацьких трансформацій німецькою мовою частіше за все було використано трансформацію антонімічного перекладу; не так часто було використано трансформацію компенсації. Здебільшого для передачі комплексних лексико-граматичних перекладацьких трансформацій українською мовою було використано компенсацію, найрідше – антонімічний переклад. Автори зазначають, що перекладу такого типу тексту є складним і багатограним процесом, в якому зіштовхуються різні культури та різні склади мислення, що передаються в мові перекладу за допомогою перекладацьких трансформацій.

Ключові слова: перекладацькі трансформації, класифікація, лексичні перекладацькі трансформації, граматичні перекладацькі трансформації.

Постановка проблеми. Всеосяжне дослідження перекладацьких трансформацій як способу досягнення адекватності перекладу, визначення принципів їх застосування та їх класифікація є одними з найважливіших завдань сучасного перекладознавства. Цим зумовлена актуальність теми нашої статті. Перекладацькі трансформації охоплюють багато аспектів мови. Особливі труднощі завжди становив художній переклад з огляду на образність вихідного тексту і наявність у ньому авторського стилю і проблем його передачі. У межах нашого дослідження ми звертаємося до твору жанру фентезі, що є одним із найпопуляр-

ніших жанрів у сучасному світі, де не пояснене і нереальне переносить читача в минуле, що дає змогу глибоше зрозуміти ідейний задум автора і мати повне уявлення про зображувані події, які своєю чергою мають містичне походження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перекладацькі трансформації досліджувалися багатьма лінгвістами та фахівцями з теорії та практики перекладу, такими як А. Н. Паршин (2000), Л. Л. Нелюбин (2001), В. І. Карабан, 2001, Т. А. Казакова (2004) тощо. Об'єктом роботи виступають перекладацькі трансформації, а предметом є особливості передачі перекладацьких

трансформацій у сіквелі «Game of Thrones» Дж. Мартіна (на матеріалі англійської, німецької та української мов).

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в аналізі перекладацьких трансформацій у сіквелі «Game of Thrones» Дж. Мартіна (на матеріалі англійської, німецької та української мов). Задачами нашої статті є виявлення лексичних, граматичних та лексико-граматичних трансформацій, що використовуються у вибраному творі, а також визначення особливості перекладу фентезі як літературного жанру.

Виклад основного матеріалу. Розглянувши перекладацькі трансформації із загальної вибірки синтезованої класифікації В. Н. Комісарова [2] та нашої власної класифікації, ми якомога точніше проаналізували перекладацькі трансформації з англійської в українську та німецьку мови на матеріалі роману «A Clash of Kings» автора Дж. Р. Р. Мартіна [3] та його перекладу «Чвара королів» українською мовою онлайн-версії автора В. Л. Бродового [1] та перекладу «Der Thron der Sieben Königreiche» [4] німецькою мовою перекладачем Andreas Helweg.

Спочатку розглянемо лексичні трансформації. Наведемо приклад транслітерації: «*You are the rightful heir to your brother Robert, the true Lord of the Seven Kingdoms, and King of the Andals...*»

«– Ви є справжнім спадкоємцем вашого брата Роберта, законним Семицарства повелителем, королем андалів...»

«*Ihr seid der rechtmäßige Erbe Eures Bruders Robert, der wahre Herr der Sieben Königslände und König der Andalen...*»

У цьому реченні прийом транслітерації використовуються для передачі назви вигаданого народу (*the Andals* – «андалі» – «*der Andalen*»), який не має аналога як в українській, так і в німецькій мовах.

Транскрипція: *Crawn would be even less so; his Moon Brothers had the guard today.*

I те незадоволення повною міркою відчує Крон, бо ж це його Брати Місяця сьогодні вартували при Правиці.

Und Kron würde das gewisslich auch nicht sein, wenn er ihn sich erst einmal vorgenommen hatte.

У цьому прикладі транскрипція була застосована для передачі максимальної фонетичної близькості англійської та української мов. Таким чином, назва зазнала мінімальних втрат під час перенесення в іншу мовну середу.

Змішане транскодування: *Ser Mandon Moore remained untroubled.*

Pan Mandon Мур лишився цілком незворушним. *Ser Mandon Moor zeigte sich unbekümmert.*

У цьому випадку змішане транскодування в українському варіанті характеризується відсіканням кінцевого *e*, а також елементом транскрипції, що полягає у відсутності в українській мові фонем, наявних в англійській мові («*oo*» – «*y*»). У німецькому варіанті змішане транскодування використане у зв'язку з відсіканням кінцевого *e* (*Moore* – «*Moor*»).

Адаптивне транскодування: «*And have men posted around the Moonrunner, in case the Redwynes find a second guard short of coin.*»

«*A навколо «Місячної доріжки» поставити чати, щоб Рожвини не знайшли ще одного стражника, спрагло до зайвих грошей.*»

«*Und postiert Männer bei der Mondläufer, falls die Rothweyns einen zweiten Wächter finden, der zu wenig Münzen im Geldbeutel hat.*»

Першу адаптацію було зроблено в українській мові, в якій англійське *Redwyne* було перетворено на німецьке *Рожвин*, що збігається з фонетичною та граматичною структурою українських фамілій. У німецькій мові англійське *Redwyne* також було транскодоване та адаптоване в німецьке *Rothweyn*, що має знайому німецькому читачу побудову слова.

Калькування: *When she told a Lyseni on the Trumpeteer that she was Daenerys Stormborn...*

Лисенієць на «Трубному гласі» почув, що перед ним Даянерис Буреродна...»

Als sie einem Mann aus Lys auf der Trompeter erklärte, sie sei Daenerys Sturmtochter...

У цьому випадку спосіб калькування дає змогу максимально близько до оригіналу передати ідею автора в обох мовах перекладу.

Напівкалькування: «*Your uncle could tell you of the times Craster's Keep made the difference between life and death for our rangers.*»

«Твій дядько міг би розповісти, скільки наших розвідників знають Крастерів Дитинець як рятунок від смерті».

«*Dein Onkel könnte dir von den Zeiten erzählen, als Crasters Bergfried für unsere Grenzer die Rettung vor dem sicheren Tod bedeutete.*»

Англійський оригінал було передано способом змішаного транскодування (*Craster's* – «Крастерів») та калькування (*Keep* – «Дитинець») в українській мові. Так само і з німецькою мовою, в якій напівкалькування передається змішаним транскодуванням (*Craster's* – «Crasters») та калькуванням (*Keep* – «Bergfried»).

Наближений (уподібнюючий) переклад: «*If wights come walking, I'll know how to send them back to their graves.*»

«Якщо тут навіть з'являться мертв'яки, я вже якось спроможуся порозганяти їх по могилах».

«Falls solche Wesen kommen, weiß ich, auf welche Weise ich sie in ihre Gräber zurücktreiben kann».

У цьому випадку оригінальне слово *wights* є вигаданим автором книги назва ожилых трупів людей та дослівно може перекладатися як «створіння, тварюка, людина». Тому український перекладач переклав це як *мертв'яки*, що є зрозумілим для українського читача. Німецькою мовою англійське *wights* передається як *Wesen*, що означає «істоти» і передає сенс позначуваного та є доступним для розуміння німецькому читачу.

Лексико-семантичні заміни – генералізація: *The maester stood on the windswept balcony outside his chambers.*

Маєстер стояв на вітристому балконі, прибудованому до його помешкань.

Der Maester stand auf dem windgepeitschten Balkon vor seinem Zimmer.

У цьому випадку оригінальне слово *chambers*, що має більш конкретне та архаїчне значення, в українському варіанті замінюється на більш загальне *помешкань*. Так само і в німецькій мові, де конкретне *chambers* замінюється *Zimmer*, що перекладається українською як «кімната».

Лексико-семантичні заміни – конкретизація: *Their camels were dressed in blankets of a hundred different hues.*

Верблюди мали на спинах попони чи не сотні різних кольорів.

Ihre Kamele waren mit Decken in hundert verschiedenen Farbtönen verhüllt.

У цьому прикладі англійське дієслово *dressed* із більш вузьким предметно-логічним значенням замінюється на більш широке значення *мали* українською мовою. У німецькій мові англійське дієслово *dressed* вже є ширшим значенням порівняно з вузьким значенням *verhüllt*.

Лексико-семантичні заміни – модуляція (смысловий розвиток): *The comet's tail spread across the dawn, a red slash that bled above the crags of Dragonstone like a wound in the pink and purple sky.*

Хвіст комети простягся через увесь східний небокрай. Скидалося, що хтось мечем завдав рани рожево-лілового небу, і тепер воно спливало кров'ю просто на стрімчаки Дракон-Камея.

Der Kometenschweif zog sich, einer blutroten Wunde gleich, durch den purpur- und rosafarbenen Morgenhimmel über den zerklüfteten Felsen von Drachenste.

В українському прикладі використано модуляцію, де доповнення «хтось мечем завдав рани»

логічно виводиться із значення вихідного англійського варіанта. Німецький варіант смислового розвитку не має.

Лексико-семантичні заміни – цілісне перетворення: «The crow calls the raven black,»

«– Гава бреше на крука – чорним пір'ям доріка...»

«Die Krähe nennt den Raben schwarz»

Цілісне перетворення є окремим реченням та стоїть у розмовній мові, де той самий зміст передається різними засобами англійської та української мов. Тому для позначення одного й того ж самого сенсу була використана фразеологічна одиниця.

Далі розглянемо граматичні трансформації, що використовуються під час перекладу тексту. Прийом додавання проілюстровано в наступному реченні:

Lord Stannis had rewarded Davos with choice lands on Cape Wrath, a small keep, and a knight's honors...

Князь Станіс винагородив Давоса добрячим куснем землі на мисі Гніву, невеличким замком і лицарською відзнакою...

Lord Stannis hatte Davos mit Ländereien am Zornkap, einer kleinen Burg und den Ehren eines Ritters entlohnt...

В українському реченні введення додаткового словосполучення *добрячим куснем* зумовлюється тим, що більш стислі англійські речення вимагають в українській мові більш розгорнутого вираження думки. У німецькому перекладі додавання не відбулося.

Опущення: «But I want to ride!»

«– Але я хочу!»

«Aber ich will!»

У цьому прикладі в англійському тексті семантично надлишковим є *to ride*, оскільки вже з фрази «Але я хочу!» українською мовою та «Aber ich will!» німецькою мовою зрозуміло, що мається на увазі з контексту попереднього діалогу «I'm supposed to ride against the straw man (солом'яний воїн)». «Not today».

Синтаксичне уподібнення (дослівний переклад): *Bran grabbed the bar overhead and pulled himself up, shouting for help.*

Бран ухопився за прут над головою і підтяг себе вище, гукаючи по допомогу.

Bran packte die Stange über seinem Kopf, zog sich hoch und rief um Hilfe.

Це речення супроводжується опущенням артикля *the*, вибором контекстуального відповідника до слова *bar* – прут та зміною морфологічної форми фразового дієслова *pulled up* на дієслово *підтяг* із прислівником *вище*. Усі ці зміни

не зачепили основної будови речення, а були передані за допомогою аналогічної української форми, зберігаючи однаковий набір членів речення і послідовність їх розташування. У німецькому перекладі переклад не є дослівним, том що тут використана така граматична трансформація, як транспозиція (герундій *shouting* було змінено на дієслово *rief*).

Об'єднання речень: *Tyrion Lannister took them at their word. He was garbed in heavy quilted breeches and a woolen doublet, and over it all he had thrown the shadowskin cloak he had acquired in the Mountains of the Moon.*

Tyrion повірив на слово і вдяг товсті підбиті штани, вовняного жупана, а зверху – кожуха зі шкури сутінькота, якого здобув у Місячних горах.

Tyrion Lannister hatte sie beim Wort genommen, eine schwere, gesteppte Hose und ein Wollwams angelegt und darüber das Schattenfell aus den Mondbergen geworfen.

У цьому випадку як в українському, так і в німецькому перекладах об'єднання речень, при якому синтаксичну структуру оригіналу було перетворено шляхом з'єднання двох простих речень.

Членування речення: *Sansa watched him walk off, his body swaying heavily from side to side with every step, like something from a grotesquerie.*

Санса дивилася, як він крокує геть, важко розгойдуючись на кожному кроці, наче потвора з химерного вертепу.

Sansa blickte ihm nach. Sein Körper schwankte bei jedem Schritt grotesk von einer Seite zur anderen.

У німецькому перекладі було використано прийом членування, щоб підкреслити недолугість чоловіка, з яким розмовляла Санса. В українському перекладі було опущено слово *body*, але членування не відбулося.

Зупинимось на прикладах лексико-граматичних трансформацій. Компенсація зустрічається у наступному фрагменті: «*Fool! You think he's done with us? Next time he won't prance up and hand me no damn ribbon. Get the rest out o' them baths, we need to be moving. Ride all night, maybe we can stay ahead o' them for a bit.*»

«Дурень! Гадаєш, він зовсім поїхав? Наступного разу він тут не басуватиме і не пхатиме до рук свою бісову стрічку. Виженить усіх із лазні, час забиратися геть. Як їхатимемо всю ніч, то може, лишимо між нами кілька зайвих верст»,

«*Narr! Glaubst du, er ist schon mit uns fertig? Beim nächsten Mal wird er nicht erst lange reden und mir seine Vollmacht zeigen. Wenn wir die ganze Nacht reiten, bekommen wir vielleicht einen ausreichenden Vorsprung.*»

У цьому випадку в українській мові було використано компенсацію, при якій граматичні елементи сенсу оригіналу (*Get the rest out o' them baths... maybe we can stay ahead o' them for a bit.*) стають втраченими в українській мові, але їх замінюють семантичні елементи мови розгніваного персонажа, який промовляє ці слова (*Get the rest out o' them baths, we need to be moving.* – *Виженить усіх з лазні, час забиратися геть*). Таким чином, втрата окремого елемента не відіграє організуючої ролі та не відчувається на тлі інших стилістично забарвлених слів. У німецькій мові перекладач не компенсував іншими способами втрачені граматичні елементи та поклався на вже існуючі стилістичні елементи, такі як *Fool! – Narr!, You think he's done with us? – Glaubst du, er ist schon mit uns fertig?*

Антонімічний переклад: «*Don't see why no one wants neither o' you,*» *Yoren said, «but they can't have you regardless.*»

«— *Xmo їх розбере, нащо їм один чи другий, – мовив Йорен, – та не матимуть жодного.*»

«*Wusste nicht, weshalb sie es überhaupt auf einen von euch beiden abgesehen haben sollte*» *unterbrach Yoren sie, «bekommen tut sie jedenfalls keinen.*»

У цьому прикладі англійське речення *Don't see why no one wants neither o' you...* перекладається українською як *Xmo їх розбере, нащо їм один чи другий...*, що є заміною негативної конструкції оригінального тексту на позитивну в перекладі. У німецькій мові те саме значення передається негативною формою, як і в англійському варіанті.

Висновки і пропозиції. Таким чином, найчастіше для передачі перекладацьких трансформацій українською мовою було використано калькування, транскрипцію, змішане трансформування, конкретизацію, цілісне перетворення, додавання, членування речення, заміну частин мови, перmutацію та компенсацію, найрідше – транслітерацію, напівкалькування, модуляцію, опущення, заміну числа та антонімічний переклад.

Переважну кількість перекладацьких трансформацій у німецькій мові становлять калькування, транслітерація, конкретизація, цілісне перетворення, заміни частин мови, перmutація та синтаксичне уподібнення; не так часто в німецькій мові було використано напівкалькування, модуляцію, членування речення, об'єднання речень, заміну числа та компенсацію.

Перспективою нашого дослідження є кількісний та графічний аналіз частотності використання перекладацьких трансформацій у жанрі фентезі в германських та слов'янських мовах.

Список літератури:

1. Мартін Дж. Чвара Королів. Пісня льоду та вогню / пер. з англ. В. Л. Бродовий. 2016. 727 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва : Высш. шк., 1990. 253 с.
3. Martin R. R. George. A clash of Kings. A Song of Ice and Fire. 1998. 761 p.
4. Martin R. R. George. Der Thron der Sieben Königreiche und Die Saat des goldenen Löwen. Ein Spiel der Throne oder Ein Spiel um Throne / Übers. aus dem Eng. A. Helweg. 2010. 1248 S.

Smyrnova M. S., Khorovets V. Ye., Perepelytsia A. D. TRANSLATION TRANSFORMATIONS IN THE “GAME OF THRONES” SEQUEL BY GEORGE R. R. MARTIN (BASED ON ENGLISH, GERMAN AND UKRAINIAN LANGUAGES)

The article analyzes the translation transformations in the “Game of Thrones” sequel by George R. R. Martin (based on English, German and Ukrainian languages). The difference in the grammatical structure of languages, semantic fields of tokens and phraseology as well as some specific categories in the original language make us use certain translation techniques known as translation transformations. The study of translation transformations as a way to achieve the adequacy of translation, their classification, principles of their application are the key tasks of modern translation studies. It also determines the relevance of our thesis. The object of the article is translation transformations, and the subject is the peculiarities of the translation transformations in the “Game of Thrones” sequel by George R. R. Martin. In his work, G. Martin uses his own idiosyncrasy, that is expressed by a specific onomastic vocabulary, mostly occasional anthroponyms, which are associated with the aim of creating a fictional world of art. The main functions that the author implements with the help of these anthroponyms are the function of reminiscence, the function of stylization, the function of illusion, the function of identification, the information-characterizing function and the function of perspective. It was found that antonymous translation was most often used to convey complex lexical and grammatical translation transformations in German; compensation was not used quite often. However, it was frequently used to convey complex lexical and grammatical translation transformations in Ukrainian; antonymous translation was used rarely. The authors emphasize that the translation of this type of text is a complex and multifaceted process in which different cultures and different structures of thought are intertwined with the help of translation transformations.

Key words: *translation transformations, classification, lexical transformations, grammatical transformations.*